

Кофанов А. В., кандидат юридичних наук,
доктор філософії, доцент, професор кафедри
криміналістичного забезпечення та судових
експертиз Навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

Кофанова О. С., кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри криміналістичного забезпечення та
судових експертиз Навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
ДЕЯКИХ ЗРАЗКІВ АТИПОВОЇ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ТА
КОНСТРУКТИВНО СХОЖИХ ІЗ НЕЮ ПРИСТРОЇВ**

**PROBLEMATIC ASPECTS OF FORENSIC EXAMINATION OF SOME
SAMPLES OF ATYPICAL FIREARMS AND STRUCTURALLY SIMILAR
DEVICES**

Анотація. У статті розглянуто деякі питання судово-експертного дослідження атипової вогнепальної зброї. Розкрито історіографію і передумови виникнення деяких зразків зазначеної зброї їх тактико-технічні характеристики, дана порівняльна характеристика найбільш цікавих зразків зброї з точки зору автора. Коротко сформульовано стадійність дослідження атипової вогнепальної зброї.

Судові експертизи зазначених об'єктів вирішують питання як ідентифікаційного характеру, так і неідентифікаційного. У процесі їх проведення вирішуються три основні завдання: віднесення предмета до категорії атипового вогнепальної зброї; придатності його для проведення пострілу; встановлення наявності або відсутності тотожності і групової приналежності. Підбиваючи підсумки вищезазначеного можна констатувати, що за час проведення АТО різко погіршилася криміногенна ситуація. Однією з причин є наплив нелегальної вогнепальної зброї, в тому числі і сучасного атипового. Все це відбувається на тлі відсутності Закону України «Про зброю», в якому б надавалася класифікація вогнепальної зброї на законодавчому рівні, а також невідповідності (застарілості) деяких методик проведення судово-експертних досліджень. На методичному рівні не вирішено ряд питань класифікаційних досліджень сучасних зразків атипової зброї і способів її виготовлення. Ми вважаємо актуальним класифікувати сучасні зразки атипової вогнепальної зброї за способом виготовлення: промислового, кустарного, саморобного; за призначенням: бойова, багатоцільова.

Ключові слова: атипова зброя, ідентифікаційний та неідентифікаційний характер, Закон України «Про зброю», промислове, кустарне, саморобне, бойове, багатоцільове.

Аннотация. В статье рассмотрены некоторые аспекты судебно-экспертного исследования атипичного огнестрельного оружия. Раскрыта историография, предпосылки появления некоторых образцов рассматриваемого оружия, их тактико-технические характеристики, приводится сравнительная характеристика наиболее интересных образцов оружия с точки зрения автора. Кратко сформулирована стадийность исследования атипичного огнестрельного оружия.

Судебные экспертизы указанных объектов решают вопросы как идентификационного характера, так и неидентификационного. В процессе их проведения решаются три основные задачи: отнесение предмета к атипичному огнестрельному оружию; пригодности его для производства выстрела; установление наличия или отсутствия тождества и групповой принадлежности. Подводя итог вышесказанному можно констатировать, что за время проведения АТО резко ухудшилась криминогенная ситуация. Одной из причин является наплыв нелегального огнестрельного оружия, в том числе и современного атипичного. Все это происходит на фоне отсутствия Закона Украины «Про оружие», в котором бы давалась классификация огнестрельного оружия на законодательном уровне, а также несоответствия (устарелости) некоторых методик проведения судебно-экспертных исследований. На методическом уровне не решено ряд вопросов классификационных исследований современных образцов атипичного оружия и способов его изготовления. Мы считаем актуальным классифицировать современные образцы атипичного огнестрельного оружия по способу изготовления: промышленного, кустарного, самодельного; по назначению: боевое, многоцелевое.

Ключевые слова: атипичное оружие, идентификационный и неидентификационный характер, Закон Украины «Об оружии», промышленное, кустарное, самодельное, боевое, многоцелевое.

Abstract. The article discusses some of the issues of forensic investigation atypical firearms. Disclosed historiography, the prerequisites for a consideration of some samples of weapons and their tactical and technical characteristics, is a comparative description of the most interesting samples of weapons from the point of view of the author. Briefly, the methodical study of atypical staging firearms. The methodical phasicness of research of atypical shooting-iron is shortly set forth. Mentioned method was developed based on a scientific theory forensic identification. Forensic ballistic examination of these objects decides how identification character and non-identification. It solves three problems: defining the subject referring to firearms; suitability for firing; establishing the presence or absence of identity and group membership. In order methodical forensic identification studies in the literature is divided into several related and consistently implemented stages. At each stage solve specific tasks with inherent methods and techniques used by various scientific and technical means. Among of scientists-criminologists disagree about the forensic investigation stage objects. In the forensic literature no single concept of the nature of the experiment expert, its place in the study. One view sees it as a stage of assessment, the other in a separate (private) method. In our view, the experiment is specific by knowledge of the studied phenomenon. Summarizing the above, it can be stated that during the time of the antiterrorist operation the criminal situation sharply deteriorated. One of the reasons is the influx of illegal firearms, including modern atypical weapons. All this takes place against the backdrop of the absence of the Law of Ukraine "On Weapons", which would give the classification of firearms at the legislative level, as well as the inconsistency (obsolete) of some techniques for forensic research. At the methodological level, a number of issues of classification studies of modern samples of atypical weapons and methods for its production have not been resolved. We consider it topical to classify modern samples of atypical firearms by the method of manufacturing: industrial, artisanal, homemade; by purpose: combat, multi-purpose.

Keywords: atypical firearms, identification and non-identification character, of the Law of Ukraine "On Weapons", of manufacturing: industrial, artisanal, homemade; by purpose: combat, multi-purpose.

Останнім часом у суспільно-політичному житті значної ваги набув так званий людський фактор. Зокрема з прийняттям деяких нормативних актів, розширилися рамки законного самозахисту громадян України окремих професій від суспільно-небезпечних посягань на їх життя та власне майно. З урахуванням гуманізації окремих правомірних дій підрозділів органів внутрішніх справ під час несення служби та позаслужбовий час, з'явилися нові види зброї з характеристиками, які не вписуються в поняття норм ККУ, а іноді навіть протирічать їм.

Вогнепальна зброя, що використовується в злочинних цілях, поділяється за способом виготовлення на стандартну промислову, кустарну, саморобну. Як відомо, стандартна зброя виготовляється серійно в спеціалізованих заводських (фабричних) умовах, у відповідності з еталонами і вимогами ДСТУ (ТУ). Вона має власне цільове призначення. Кустарною вважається зброя, виготовлена не в заводських умовах майстрами-зброярами. Від промислової і кустарної суттєво відрізняється за якістю (гіршою) виготовлення саморобна вогнепальна зброя.

Атипова зброя має своєрідні балістичні і конструктивні характеристики, тому повинна розглядатися як самостійний вид вогнепальної зброї. У криміналістичній літературі вказано, що атипова зброя є зброєю особливого виду [1].

Відповідно до існуючої класифікації на теперішній час розрізняється три основні види атипової зброї: саморобна, перероблена і комбінована. Що є явним суміщенням двох окремих класифікацій за різними критеріями, а саме за способом виготовлення та устроєм частин і механізмів зброї або навіть її видів (вогнепальної та холодної зброї).

Саморобною атиповою вогнепальною зброєю, на наш погляд, є такі її зразки, у яких всі частини виготовлені особою (особами) саморобно. Такий різновид атипової зброї є доволі розповсюдженим і грубим імітуванням

заводської зброї. До переробленої атипової зброї належать зразки, виготовлені шляхом внесення значних змін кустарним (або ін.) способом в заводський екземпляр вогнепальної зброї, а також деякі види заводської зброї, спеціально пристосовані для проведення пострілів та зберігання (транспортування) в певних умовах. Наприклад, виготовлення «обріза» в результаті укорочення ствола і ложа гвинтівки або карабіну. В експертній практиці і в спеціальній літературі перероблену зброю інколи безпідставно відносять до суто саморобної, з чим погодитися, на наш погляд, неможливо. Така зброя виокремлюється у самостійну групу. Деякі експерти вважають атиповими зразками заводську зброю, конструктивно утворену шляхом видалення дерев'яних (полімерних) частин або однієї з основних металевих частин-деталей. Видалення дерев'яних (полімерних) частин у такому разі не змінює властивостей металевих частин і механізмів (ствола, ударного і спускового механізмів). Це стосується: малокаліберних гвинтівок серії «ТОЗ»; «АК» - 47; 74 (деяких зразків 109-серії); гвинтівок «Мосіна» зразка 1891/30 р.р.; пістолетів-кулеметів різних систем («Шпагіна», «Томсона») і т.п. Зовнішні зміни в цій зброї не впливають на взаємодію частин, не порушують принципу її дії і не змінюють балістичну характеристику зразка. Таку вогнепальну зброю, на наш погляд, не можна відносити до атипової, це більше стосується визначення технічної справності зброї. З нашої точки зору, це «некомплектна» стандартна зброя.

Атипова ручна вогнепальна зброя найбільш повно відображає сукупність головних її властивостей всіх різновидів: можливість проведення пострілу – вогнепальність і відхилення від типу, стандарту – атиповість. У спеціальній літературі атипова зброя визначається як така, що відрізняється від «загально розповсюджених зразків». Таке визначення виду зброї доволі дискусійне. Атиповою ручною вогнепальною зброєю, на наш погляд, слід вважати таку, що має специфічні балістичні та бойові якості, нестандартної своєрідної конструкції, виготовлену саморобним способом повністю, частково або повністю змінену (перероблену) заводську зброю, промислового виготовлення

«спеціального призначення», «виживання», що використовується силовими структурами виконавчої влади зі спеціальним статусом (МВС, МО, СБУ і т.п.) деяких країн світу у дуже обмеженій кількості, а також комбіновану (з ознаками холодної, вогнепальної зброї). Таким чином, поняття «атипова вогнепальна зброя» визначається двома сукупностями ознак: перша – що характеризує предмет як вогнепальну зброю, друга – по ознакам атиповості [1].

Отже розглянемо більш докладно історіографію виникнення атипової вогнепальної зброї у сучасному її розумінні, на наш погляд, зброярська культура в Російській Імперії складалась дуже своєрідно. Існувала різниця по регіонам, були різні пріоритети, уподобання у міських і сільських жителів. Револьвери і пістолети вважались коштовною «панською зброєю» не придатною для полювання. Пастухи для захисту общинного скоту від вовків, ведмедів і конокрадів також не користувалися ними. В кримінальному середовищі царської Росії нарізна зброя також була ознакою елітарності і тільки. Тому більшого використання та застосування, а відповідно і розповсюдження отримала гладкоствольна рушниця. Вона виконувала функції багатоцільової зброї у поштовій службі, зброї самозахисту, «фермерської» та мисливсько-спортивної. Однак, із часом стала нагально затребувана зброя з коротшим стволом. Тому Тульський Імператорський зброярський завод і випускав двохствольний пістолет 20 калібру. Ними користувалися мисливці для добивання дичини. З настанням 1917 року (серії державних заколотів) населення особливо гостро відчувало, що залишилося беззахисним. Кількість пістолетів і револьверів на руках і в продажу була явно недостатньою. Це було одним із поштовхів до виникнення такого феномену («ноу-хау») у зброярстві як «кулацький обріз» – саме «атиповий» представник сімейства гвинтівок Мосіна, значно вплинув на тенденції формування криміналістичних уявлень про зброю спеціального призначення та самооборони. До цього про «обрізи» знали виключно зі зразків вкорочених довгоствольних чи середньоствольних гладкоствольних рушниць, а ніяк не нарізних гвинтівок чи карабінів. Такими обрізами було озброєно населення під час Директорії, Гетьманщини, Другої

Світової війни, післявоєнного періоду, і дотепер «обріз» існує в кримінальному середовищі, хоча в меншій кількості, ніж раніше. Основним та дуже суттєвим балістичним недоліком такої зброї була фрагментація снаряду під час пострілу за рахунок надпотужного порохового заряду гвинтівкового набою і вкороченого ствола: менше 200 мм (підтверджено експериментальним шляхом: 10 пострілів, 7 – фрагментацій куль вже біля дулового зрізу).¹ Але все одно він став прототипом нових видів атипової спеціальної зброї самозахисту і «виживання» для льотчиків, геологів і інших спеціальних категорій осіб. Розглянемо більш докладно деякі зразки сучасної атипової «спеціальної» та іншої зброї, а саме їх тактико-технічні характеристики.

Для військових льотчиків, проблема персональної службової зброї зі всією гостротою постала ще в Першу Світову війну, коли військове відомство Росії планувало озброїти їх «Маузером» мод. К-96, що поєднував в собі якості пістолета і дуже умовно легкого карабіну. Під час Другої світової війни німецькі льотчики, що воювали в Африці, брали з собою мисливський «трійник», щоб з його допомогою добувати їжу, захищатися від хижаків або для самозахисту у випадку несанкціонованої посадки. До цього ж часу належить і перший зразок спеціальної зброї «Спрінгфілд» М 6, розробленої для пілотів дальньої авіації США з метою використання його в ситуаціях, пов'язаних із «виживанням». Він являв собою легкий, складний, мисливський бокфлінт. Верхній ствол у М 6 – нарізний, під патрони калібру 5,6 мм кільцевого запалювання, нижній – гладкий, калібру .410. До нього додавалися дробові і сигнальні патрони. Вага рушниці – 1,81 кг, довжина у складеному стані – 450 мм, в розкладеному – 800 мм. Були спроби пристосувати для умов «виживання» і великокаліберні пістолети і револьвери, до яких вироблялися спеціальні дробові патрони. Для збільшення ефективності патрони споряджалися важким і щільним вольфрамовим дробом. Можна навести ряд, на

¹ Умови проведення експертних експериментів (2019 р.): зброя – «обрізи» гвинтівок «Мосіна» 1934 р.в. та «Маузер» 1937 р.в. з довжиною стволів 152 мм та 157 мм, відповідно; набої з важкими та легкими кулями; 10 серій по 10 пострілів з кожного «обрізу»; роки виготовлення набоїв варіюються від 1932-2014, роки виготовлення набоїв не вплинули на кількість фрагментацій; мінімальна кількість фрагментацій куль у серії – 3, максимальна – 10.

наш погляд, достатньо вдалих прикладів розробки зброї такого типу і в РФ. Наприклад, «Мисливський комплекс-пістолет» ТП-82, який конструктивно являє собою «обріз» мисливського трійника. Два верхніх, горизонтально розміщених, гладких ствола 32 калібру (12,5 мм), довжина патронників – 70 мм, і нижній, нарізний, калібру 5,45 мм. При габаритах зброї 360x150 мм довжина блоків стволів – 300 мм, вага 1,6 кг (без приклада). Обладнаний запобіжником від випадкових пострілів і перемикачем з курка верхніх стволів на нижній, а також важелем перезарядження. Зброя входить в наземний комплект виживання космонавтів («СЗПАЗ» – стрілецька зброя переносного авіаційного запасу) разом із мачете, який використовується у цьому комплексі як плечовий упор (вага в чохлі 0,8 кг). В боєкомплект входять: дробовий патрон (СН-8), сигнальний (СН-С), а також інші патрони зі спеціальними снарядами. Відповідно до заявлених тактико-технічних характеристик виробників зброї (ТОЗ), по своїй ефективності вона не поступається мисливській, розрахованій на патрони 20 калібру, споряджених шротом № 3, з довжиною ствола 700 мм. Висота підйому «зірки» сигнального патрона – 165 метрів, час горіння шашки – 8-11 секунд. Експансивна куля патрона СН-П (5,45x40 мм) до нарізного ствола створює зону ураження у вісім-десять разів більшу, ніж куля патрона того ж калібру 5x45x39 (7Н6). Ефективна дальність стрільби без плечового упору з гладкоствольного ствола – не більше 15-20 м, із нарізного – до 50 м. З плечовим упором 35 і до 200 м (в цьому випадку бажано застосовувати оптичний приціл). Для екіпажів Російських ВПС в якості зброї самооборони і зброї виживання був створений двоствольний автоматичний пістолет (автор І.А. Скрильов), який включений в аварійний комплект льотчиків. Пістолет має ударно-спусковий механізм подвійної дії з зовнішнім курком і перемикачем-запобіжником. Верхній ствол гладкий 32 калібру (під вищевказані патрони СН-Д і СН-С), споряджений відкидним затвором по типу затвора гвинтівки Снайдера. Нижній – нарізний, під патрон 9x18 АСС ($E_0=505$ Дж, що рівнозначно енергії 9 мм патрона «Люгер» 9x19). Ствол, затворна коробка і сам затвор одночасно є затвором нижнього нарізного ствола. Автоматика нижнього ствола діє по типу

вільного затвора, де його роль виконує верхній ствол зі своєю системою запирання. Таке компонування забезпечує значну перевагу в масі і габаритах (ця конструктивна особливість пістолета запатентована). Дульний компенсатор, розташований на нарізному стволі, забезпечує стійкість зброї при автоматичному режимі ведення вогню. Для зручності в користуванні пістолет має відкидну рукоятку і з'ємно-складний, телескопічний приклад. Постачання патронів у патронник здійснюється зі штатної обойми на 15 патронів або з запасних (збільшених), місткістю 30 патронів кожна. У відкидній рукоятці наявна запасна обойма, у з'ємному прикладі розміщені ще дві, а також 12 дробових і сигнальних патронів. З використанням спеціальних вкладишів-стволів із верхнього ствола можна стріляти патронами 5,45x40 мм (СНП) і 7,62 мм безшумними патронами (СП-4). Основні характеристики пістолета: маса (без боєкомплекту) – 1,4 кг; маса приклада (без боєкомплекту) – 0,5 кг; довжина – 265 мм (з прикладом – 565 мм); висота – 150 мм (з 30-зарядним магазином – 170 мм); ширина – 35 мм. Без автоматичного режиму ведення вогню і безшумних патронів ця зброя може бути суттєвим доповненням до екіпірування осіб, що працюють в екстремальних умовах, - геологів, лісників, егерів, працівників МНС і таке інше. Цікава, на наш погляд, ще одна розробка І.А. Скрильова – гладкоствольний, «штурмовий», самозводний пістолет 12 калібру з довжиною патронника 70 мм «Леопард», який має блок з чотирьох стволів (Деррінджер) по типу пістолета Ланкастера. У зазначеній зброї можуть бути використані будь-які бойові припаси цього калібру споряджені: кулею, картечню, дробом; сигнальні, газові, маркерні, а також споряджені полімерними (пластизолевыми) уражаючими снарядами нелетальної дії. Особливістю конструкції ПС «Леопард» є те, що він має ударник, який при зведенні курка повертається і наносить удари по бойкам по черзі – використаний револьверний принцип дії, тільки повертається не барабан, а ударник. Спусковий механізм дозволяє використовувати заряди в будь-якій послідовності. Пістолет має ручний запобіжник, який розміщений перед курком, що створює певні зручності користування зброєю, тому що зняття з

запобіжника і зведення курка здійснюється одним рухом пальця руки. На рукоятці розміщений рамковий запобіжник, який виключається при обхваті рукоятки долонею руки. Патрони розташовуються в обоймах по чотири штуки, що дозволило збільшити практичну скорострільність. Екстракція гільз відбувається автоматично при відкриванні блоків ствола, стріляні гільзи викидаються ежектором разом з обоймою. До пістолета може приєднуватися приклад, який має довжину, що регулюється, а також два гнізда під запасні обойми. Передня пістолетна рукоятка, в якій може розміщуватися запасна обойма, може кріпитися до блоку стволів замість ців'я. Наявні з'ємні дульні пристрої по типу чоків, раструбів або дульних компенсаторів. Є можливість встановлення лазерного прицілу або ліхтарика. Основні характеристики пістолета: загальна довжина – 310 мм; довжина стволів – 250 мм; ширина – 46 мм; висота – 160 мм; вага – 2,2 кг; скорострільність – до 20 пострілів за хвилину. ПС «Леопард» можна порівняти з аналогічними по призначенню європейськими та американськими зразками, наприклад, з помповим пістолетом 12-го калібру фірми «ОФ Моссберг»: Уітнес протекшин 590, який має підствольний магазин на чотири патрона (плюс один в ствол) і загальну довжину – 622 мм при довжині ствола 317 мм, і «Екзек'ютів протекшин 590», який відомий серед фахівців ще як «Ескорт», з магазином на два патрона (плюс один в ствол) довжиною 419 мм при довжині ствола 178 мм. При рівному або меншому боєкомплекті ці пістолети, в порівнянні з ПС, мають великі габарити і масу. Навіть найбільш мініатюрний із них – «Ескорт» – і важче і довше «Леопарда». Всі вищезазначені моделі можуть облаштовуватися полум'ягасником і пристроєм для без шумової стрільби. Але експлуатація всіх цих зразків має свої особливості і може нести небезпеку при проведенні експертного (експерименту) дослідження у зв'язку з виготовленням її у відповідності до специфічного стандарту. Заряджена зброя з патронами в стволі стає небезпечною при зберіганні і носінні, навіть якщо вона поставлена на запобіжник (відповідно до американського стандарту milspec Mil-S-3443E, заряджена рушниця зі знятим запобіжником, впавши на землю, повинна

вистрілити, характеризуючи тим самим справність ударно-спускового механізму).

Магазини «бул-пап» пістолетів споряджаються одним набоем, а «Леопард», як було сказано, обоймою, що означає перевагу скорострільності, навіть без автоматичного режиму ведення вогню. В США зброя такого роду (всіх типорозмірів) займає свою нішу і користується, завдяки надійності, достатньо великою популярністю серед громадян. Однак в США, як і в інших країнах, немає зброї, аналогічної пістолету ПС, у вільному доступі. Повертаючись до ідей, закладених при виготовленні «обрізів», слід зауважити, що вони знайшли своє втілення вже у сучасних зразках вогнепальної зброї, виготовлених промисловим способом. Так, наприклад, ТОЗ-106 двадцятого калібру, створений на базі мисливської рушниці МЦ-20. ТОЗ-106 має складний приклад по типу АКС-47, який ставить у складеному стані зброю на автоматичний запобіжник. Лінійні розміри – 525/815 мм. Повздовжньо-рухаючийся затвор з поворотом личинки, коробчасті магазини на два і чотири патрона. Короткий ствол дає широкий осип дробу, що гарантує надійне ураження цілі на короткій дистанції. В принципі, це не рушниця, а довгоствольний мисливський пістолет. Називати його мисливською рушницею можна з великою натяжкою. Вимогам, що пред'являються до цивільної зброї, він також не зовсім відповідає. Калібр – так, але у виробництві і продажу відсутні бойові припаси ударно-травматичної нелетальної дії (полімерні кулі і картеч). АТЗТ НПЦ «Креміль» розробив і сертифікував бойові припаси 20 калібру цього типу для своєї зброї, але з меншою довжиною гільзи. Габарити і складний приклад зручні, але скорострільність доволі низька. Значним недоліком цієї моделі є конструкція магазину. Заповнений патронами магазин дуже важко без інструмента відокремити від рушниці. Габарити магазину не відповідають довжині патрона, що призводить до утикання патрона, як наслідок, затримка при стрільбі. Розроблений також нарізний варіант короткоствольного 10-ти зарядного карабіна на базі ТОЗ-106 під патрон 7,62x51 мм. Логічна, на нашу думку, була б розробка зразка під патрон 9x39 мм,

оскільки оптимальна довжина ствола для цих боєприпасів більше відповідає довжині ствола «ТОЗ». Допустиме використання патрона 5,45x40 мм, так як ТП-82 з довжиною ствола 300 мм.

В атиповій вогнепальній зброї використовуються різні бойові припаси. Їх можна класифікувати на три основні групи: стандартні (бойові і спортивні), перероблені і саморобні. В деяких зразках атипової вогнепальної зброї, виготовленої саморобним способом (дулозарядної), використовується роздільне безгільзове заряджання (порох, снаряд, пиж). Першу групу утворюють заводські стандартні патрони, що використовуються для пострілу без змін і переробок. Часто використовуються в атиповій зброї 5,6 мм патрони; гвинтівочний, револьверний, пістолетний 7,62 мм патрони, а також мисливські патрони 12, 16 і 20 калібрів. Отже, розглянемо балістичну характеристику на прикладі поширеного 5,6 мм патрона. Цей патрон найбільш доступний і розповсюджений. Використовується у атиповій вогнепальній зброї як саморобного способу виготовлення, так і у кустарній (револьвери, однозарядні пістолети і т.п.). Постріл зазначеного патрона характеризується відносно слабким звуком і незначною віддачею зброї. В даний час промисловістю випускаються тільки довгі гвинтівочні 5,6 мм патрони «валовка», «покращені», «цільові», призначені для стрільби на дальність 50-200 метрів. У 5,6 мм патрона ударний склад запресований на дні гільзи, який є одночасно і капсулем. На відміну від боєприпасів центрального бою особливість даного патрона полягає в тому, що ініціація його капсульного складу може бути викликана ударом бойка по будь-якій частині краю денця. Тому його називають патроном кільцевого бою. Малокаліберний патрон «довгий» має висоту 23,3-25,8 мм, вагу 3,5-3,6 г. Гільза його циліндричної форми, дно з виступом для захвата зацепом викидача. В якості гільзового матеріалу використовується томпак, латунь, іноді залізо. Висота гільзи 15,4-15,8 мм, діаметр денця 6,80-7,15 мм, вага 0,86-0,94 г. Куля складається зі сплаву свинцю і сурми. Вага кулі 2,50-2,52 г, висота 11,80-11,95 мм. Форма кулі тупокінцева, безоболонкова з трьома-чотирма паралельними кільцевими жолобками і поясками на ведучій частині, що

служать для полегшення врізання кулі в нарізи. В кулі розрізняються овальна, ведуча і хвостова частини. Остання має вигляд усіченого конуса з ввігнутим сфероподібним дном. Така конструкція дна кулі забезпечує обтюрацію порохових газів, так як при пострілі під дією тиску газів її денна частина щільно прилягає до стінок каналу ствола і блокує прорив порохових газів. Для покращення обтюрації і збереження ствола від свинцювання кулі вкриваються особливим просмолюючим складом (парафіном до 5%, тваринним і технічними жирами) [3].

Отже, на сучасному етапі розвитку експертології, під методикою судово-експертного дослідження атипової зброї розуміється сукупність окремих наукових методів і прийомів, послідовно використовуваних у дослідженні для отримання науково обґрунтованих висновків. Хоча слід зауважити, що методика на сьогодні не дає, на наш погляд, вичерпної сучасної класифікації атипової вогнепальної зброї за критерієм – спосіб виготовлення, а деякі її положення доволі дискусійні, особливо на тлі появи у кримінальному обігу зразків зброї спеціального призначення (виживання), яких немає навіть у криміналістичних каталогах з відповідним грифом ФСБ, ФСК РФ, але виготовлених явно промисловим способом.

Методика ідентифікаційних досліджень атипової вогнепальної зброї розроблена на науковій основі теорії криміналістичної ідентифікації. Науковими передумовами судово-балістичної ідентифікації атипової вогнепальної зброї є: а) теоретичні положення криміналістичної ідентифікації; б) загальні положення балістики; в) судово-балістичні відомості про особливості атипової зброї (бойова і конструктивна характеристика зброї, боєприпасів і ін.); г) дані трасології про індивідуальність і стійкість зовнішньої будови об'єктів.

Судові експертизи зазначених об'єктів вирішують питання як ідентифікаційного характеру, так і неідентифікаційного. У процесі їх проведення вирішуються три основні завдання: віднесення предмета до вогнепальної зброї; придатність до стрільби; встановлення наявності або

відсутності тотожності і групової приналежності. В методичних цілях криміналістичні ідентифікаційні дослідження в літературі поділяють на декілька взаємозв'язаних і послідовно проводимих стадій. На кожній стадії вирішуються специфічні завдання за допомогою притаманних їй методів і прийомів, використовуються різні науково-технічні засоби. Серед вчених-криміналістів немає єдиної думки про стадії криміналістичного дослідження об'єктів. В криміналістичній літературі немає єдиного поняття сутності експертного експерименту, його місця в процесі дослідження. Одна з точок зору розглядає його в якості стадії експертного дослідження, інша в якості окремого (приватного) методу. На наш погляд, експеримент є специфічним методом пізнання вивчаемого явища. В ідентифікаційних дослідженнях атипової зброї метою експерта є: а) отримання експериментальних відображень об'єктів, що перевіряються, в певних умовах; б) встановлення стійкості індивідуальної сукупності ознак; в) виявлення умов слідоутворення; г) виявлення, пояснення причин і меж варіаційності ознак для включення їх в ідентифікаційну сукупність; д) з'ясування механізму утворення слідів на снарядах і гільзах для визначення індивідуальних і стійких ознак у слідах; є) з'ясування впливу на слідоутворення різних факторів. Узагальнення матеріалів експертної практики дозволяють так класифікувати умови, що перевіряються в ході експертного експерименту при дослідженні атипової зброї і слідів пострілу: а) надані слідчим, виходячи з встановлених по кримінальному провадженню обставин і перевіряємих слідчих версій; б) наданих обвинуваченим чи потерпілим; в) визначені експертом шляхом вивчення конструкції бойових якостей досліджуємої зброї і слідів пострілу [4].

Підводячи підсумок вищезазначеному, треба констатувати, що за час проведення на теренах України АТО різко погіршилася криміногенна ситуація. Як наслідок, суттєвий наплив нелегальної зброї сучасних видів та систем, у тому числі і атипової [5]. Все це відбувається на тлі відсутності Закону України «Про зброю», в якому давалася усталена класифікація вогнепальною зброї на законодавчому рівні та застарілості деяких методик судово-експертних

досліджень. До речі, Україна єдина країна на пострадянському просторі, в якій не прийнято за 25 років зазначеного правового акту.

Не вирішено на методичному рівні ряд питань класифікаційних досліджень зразків сучасної атипової зброї та способів її виготовлення [6]. Ми вважаємо актуальним класифікувати сучасну атипову вогнепальну зброю за способом виготовлення на: саморобну, кустарну, промислову; за призначенням: бойову («військову» або «воєнну»), багатоцільову (так звану зброю «виживання»), спеціального призначення і т.п.).

Отже, у статті була зроблена спроба анонсування власного бачення зазначеної проблематики.

Література

1. Ладин В. Н. Криминалистическое исследование основных признаков атипичного огнестрельного оружия / В. Н. Ладин // Криминалистика и судебная экспертиза. – К., 1964. – № 1. – С. 52-56.
2. Полозов В. П. Вариации на тему обреза / Полозов В. П. // Мастер-ружье. – 1998. – № 2. – С. 54-58.
3. Устинов А. И. Самодельное огнестрельное оружие и методика его экспертного определения / Устинов А. И. – М., 1968. – 27 с.
4. Ладин В. Н. Судебно-баллистическое исследование атипичного ручного огнестрельного оружия и следов его действия : метод. пособие для экспертов-криминалистов, следственных, судебных и оперативных работников / В. Н. Ладин. – К. : Юридическая комиссия при Совете Министров УССР, 1967. – 62 с.
5. Кофанов А.В. Kofanov A.V. Forensic examination of firearms, ammunition and shot traces (forensic ballistics). URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/jspui/handle/123456789/10710>
6. Розслідування незаконного обігу вогнепальної зброї та вибухових речовин [Текст] : метод. рек. / [В. В. Крижна, В. В. Арешонков, О. М. Стрільців та ін.]. – К. : Нац. акад. внутр.справ, 2019. – 60 с.

